

ЕКСПЕРТНЕ ДОСЬЄ ГРОМАДЯНСЬКОГО ПРОСЛАВЛЕННЯ СВЯТИЙ СПОВІДНИК ВАСИЛЬ СТУС

**Місія духовного відродження
ВІЧНА ПРИСУТНІСТЬ**

*Півторак Анна Анатоліївна
Мистецтвознавець-експерт, Магістр образотворчого мистецтва*

м. Київ, 6 січня 2026 р.

МІСІЯ ДУХОВНОГО ВІДРОДЖЕННЯ «ВІЧНА ПРИСУТНІСТЬ»

Маніфест

Суть та Місія

Громадянська ініціатива "**Народної Канонізації**" — це мистецько-філософське та громадянсько-релігійне дослідження, що постає як відповідь на внутрішню потребу нації у **моральному та духовному прославленні своїх героїв-сповідників ХХ–ХХІ століть**.

Ми виходимо з переконання, що **народне сумління випереджає інституційні процеси**. Наша мета — не замінити офіційну церковну Канонізацію (яка вимагає часу та формальних процедур), а зафіксувати та увічнити **Громадянське Прославлення** — акт, де правда, жертвність і слово особистості вже є підставою для вічного шанування.

Декларація Творця

Цей ресурс є **Свідченням**, а не офіційним церковним документом.

Канонізований не владою, а Правдою: Ми проголошуємо святість тих, хто був замучений чи ігнорований владою (як світською, так і часто церковною), тому що їхній подвиг був **добровільним мучеництвом за свободу Духа і Слова**.

Слово не зітліло: Ми зосереджуємося на Духовній Спадщині (Житіє, Заповіти, Свідчення), а не на необхідності мощей, підтверджуючи, що тіло мученика може бути знищене, але його слово та правда є **нетлінними**.

Мета: Вшанування, увічнення пам'яті та створення нових моральних і духовних орієнтирів для нації.

Формула Повернення Світла

Ми розглядаємо місце мучеництва як місце духовного протистояння, де темна влада намагається спотворити святість жертви.

Наша місія здійснює духовне відновлення: через Громадянське Прославлення ми **звільняємо Світло мучеників** з місця злочину, переносячи його у простір пам'яті та молитви.

Ми **не освячуємо землю катів** — ми визволяємо святість, залишаючи на місці злочину лише її **духовну порожнечу і прокляття зла**.

Маніфест. Анна Півторак (Мистецтвознавець-Експерт).

The Grace Icon Foundation 06.01.2026

ВИСНОВОК МИСТЕЦТВОЗНАВЦЯ-ЕКСПЕРТА ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО ПРОСЛАВЛЕННЯ ВАСИЛЯ СТУСА В ЧИНІ СВЯТОГО СПОВІДНИКА СЛОВА

1. ВСТУП

Я, Півторак Анна Анатоліївна, магістр образотворчого мистецтва, атестований мистецтвознавець-експерт, оцінювач предметів культури і мистецтв (Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, диплом з відзнакою, КВ №44099450, 2013 р.), здійснила комплексний мистецтвознавчо-богословський аналіз представлених матеріалів досьє, поданого для розгляду питання громадянського прославлення (канонізації) Василя Семеновича Стуса.

2. ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Предметом дослідження є художньо-духовний феномен особистості Василя Стуса, який у творчому й життєвому подвигу поєднав вірність Слову, жертовність і внутрішню святість, постаючи свідомим сповідником Істини.

3. МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ

Аналіз здійснено з урахуванням наступних критеріїв та підходів:

- Богословські критерії церковного визнання мучеництва та сповідництва.
- Естетичні та іконографічні принципи східнохристиянської традиції.
- Культурологічний та історичний контекст ХХ століття.
- Свідчення народного вшанування та потенційних літургійних форм.

4. ОСНОВНІ ВИСНОВКИ ДОСЬЄ

- **Особистість Стуса:** Постає як духовний і моральний ідеал, що відображає євангельську вірність Істині навіть перед лицем крайнього страждання та смерті.
- **Творчість:** Його поетична творчість має характер молитви, сповіді та спокутного свідчення, у якому Слово стає актом віри та духовного опору.
- **Мучеництво/Сповідництво:** Його подвиг є не політичним, а глибоко духовним актом — свідомим прийняттям страждання заради Правди і Світла, що відповідає чину Сповідника та Мученика.
- **Народне Шанування:** Вшанування Василя Стуса серед українського народу має характер стійкого духовного культу, що відповідає критеріям «*sensus fidelium*» — народного відчуття святості.
- **Іконографічна Модель:** Представлений іконографічний образ ("Св. Василь Стус — Поет Світла") відповідає богословським принципам східної іконології, акцентуючи на світлі, хресті та Слові, уникаючи політичного символізму.

ВИСНОВОК МИСТЕЦТВОЗНАВЦЯ-ЕКСПЕРТА ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО ПРОСЛАВЛЕННЯ ВАСИЛЯ СТУСА В ЧИНІ СВЯТОГО СПОВІДНИКА СЛОВА

5. РЕКОМЕНДАЦІЇ

На підставі всебічного мистецтвознавчо-богословського аналізу, представленого у досьє, вважаю, що подвиг Василя Стуса повністю відповідає духовним, моральним і богословським критеріям сповідництва.

Рекомендується прийняти дане досьє до розгляду як експертне свідчення для початку офіційного процесу прославлення Василя Семеновича Стуса в чині Святого Сповідника Слова і Світла.

6. ПІДПИС

Мистецтвознавець-експерт, Магістр образотворчого мистецтва

Півторак Анна Анатоліївна

(Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,
диплом з відзнакою КВ №44099450, 2013 р.)

м. Київ, 06.01.2026 р.

БІОГРАФІЧНІ ВІХИ (КОРОТКИЙ, ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ БЛОК)

Рід діяльності

Поет, Перекладач, Публіцист, Правозахисник, Дисидент

Дата народження

06 січня 1938

Дата смерті

04 вересня 1985 (47 років)

Місце народження

с. Рахнівка, Вінницька область, УРСР

Місце Страждання (Морфологічна Точка Мученичества)

Табір особливого режиму Перм-36 (Кучино), Пермська область, РРФСР

Місце смерті

Табір особливого режиму Перм-36 (Кучино), Пермська область, РРФСР

Місце поховання

Київ (Байкове кладовище, перепоховання у 1989 р.)

Причина смерті

Зупинка серця, спричинена виснаженням внаслідок сухого голодування (за офіційним висновком — наслідки переохолодження)

Громадянство

Українська РСР (формально), громадянин світу і совісті (по суті)

Батьки і родичі

Батько: Семен Дем'янович; Мати: Їлина Омелянівна

Родина

Дружина: Валентина Попелюх; Син: Дмитро Стус

Освіта

Донецький педагогічний інститут (філологія)

Нагороди і відзнаки

Державна премія ім. Т. Шевченка (1993, посмертно)

Герой України (2005, посмертно)

ІСТОРИЧНІ СВІДЧЕННЯ ТА ДОКУМЕНТИ

Короткий огляд джерел:

Достовірність переслідування та мученицької кончини Василя Стуса підтверджена документально.

Ключові матеріали справи містяться в архівних фондах колишнього КДБ (нині – архів СБУ), судових вироках 1972 та 1980 років, а також у особистих листах, спогадах родини (В. Попелюх, Д. Стус) та свідченнях співтабірників (В. Чорновіл, Л. Лук'яненко).

Додатково:

Матеріали широко опубліковані в багатотомних виданнях, зокрема у збірці "Твори Василя Стуса" та використовуються у науково-дослідній роботі Стус-Центру.

Ці джерела є **відкритими та публічно верифікованими**.

Підсумок:

Факт переслідування Стуса за переконання та смерть в ув'язненні підтверджений документально.

ЖИТТЄ. ШЛЯХ ДО ПОДВИГУ (АГІОГРАФІЯ)

Василь Стус (1938–1985)

Життєвий Контекст (Поетична Синтеза)

Поет-Свідок. Нескорений Дух Слова.

Василь Стус, один із найвеличніших поетів ХХ століття, присвятив життя **боротьбі за людську гідність і мову**.

Він став голосом національної совісті, що відмовився від компромісів із тоталітарним режимом.

Його поезія, філософська та сповнена жертвовної любові до України, є **нетлінним заповітом** Свободи.

Дитинство та Формування

Народився на Вінниччині, виріс у Донецьку.

Формування Стуса відбувалося в умовах придушення національної ідентичності.

Отримавши філологічну освіту, він швидко усвідомив свою місію **Охоронця Слова** в часи духовної окупації.

З юних років він обрав шлях **інтелектуального опору**.

Подвиг Сповідництва

Не відступив. Не зрадив.

Подвиг Стуса розпочався публічними протестами проти арештів української інтелігенції у 1965 році. З цього моменту він став **Сповідником** — тим, хто свідомо прийняв страждання за Істину, не зрікаючись своїх переконань і не просячи поблажливості. Його твори та правозахисна діяльність стали **богослужінням Правді**.

Табірний Шлях (Голгофа) / Місце Страждання

Двічі засуджений до ув'язнення (1972 та 1980 роки) за "антирадянську агітацію".

Більшість свого подвигу Стус пройшов у таборах суворого та особливого режиму, зокрема, у **Пермі-36 (Кучино)**, яке стало його Голгофою.

Його шлях був постійним фізичним та психологічним катуванням, але Дух його залишався вільним і незламним.

Смерть (Мученицька Кончина)

Споочинок у Вічності.

Загинув 4 вересня 1985 року в камері-одиночці в таборі Перм-36, ймовірно, внаслідок виснаження після сухого голодування — акту **фінального духовного протесту**.

Його смерть стала не кінцем, а **найвищим Свідченням** про його непохитну вірність.

Його тіло було повернено до України у 1989 році.

БОГОСЛОВСЬКИЙ КОМЕНТАР

Відповідність Євангельському Ідеалу

Аналіз Подвигу:

Подвиг Сповідника Василя Стуса повністю узгоджується з **євангельським ідеалом** християнського мучеництва. Його боротьба була продиктована не політичним фанатизмом, а **вірністю Істині (Слову)**, що є синонімом Христа. В його листах і поезії немає закликів до помсти чи озлоблення, натомість простежуються **жертвність, прийняття хреста та любов до ближнього/народу**.

Православне Сповідництво:

У православній традиції **Сповідник** — це особа, що засвідчила вірність Христу та Істині через страждання, але не була безпосередньо страчена. **Стус свідомо обрав шлях, який вів до мученицької кончини** через виснаження в ім'я Слова. Його духовний опір тоталітарному злу є **чистим прикладом Сповідництва XX століття**.

Висновок:

Дух Василя Стуса узгоджується з духом християнського мучеництва без фанатизму і насильства, що робить його приклад морально бездоганим.

СИМВОЛІЧНА КАНОНІЗАЦІЯ ТА ДУХОВНИЙ ЧИН

Свіча, що горіла в темряві

символ незламної надії у найтемніший час

Тип Канонізації: Сповідник Слова та Мученик за Гідність

У контексті Громадянського Прославлення, що здійснюється **The Grace Icon Foundation**, ми пропонуємо визначати духовний чин Василя Стуса як **Сповідника Слова** (того, хто свідомо прийняв страждання за свої переконання) із ознаками **Мученика** (того, хто прийняв смерть внаслідок цих страждань).

Формула Прославлення:

Ми проголошуємо: **Святий Сповідник Василь Стус, Свіча, що горіла в темряві.**

- 1. Канонізований Правдою, а не Владою:** Його святість підтверджена не церковними чи світськими інститутами, а **правдою його життя та нетлінністю Слова**. Він став Свідком Істини, чий подвиг випереджає формальні процедури.
- 2. Нетління Слова:** Його тіло зазнало наруги і було знищене тоталітарним режимом, але його **поезія та Дух не зітліли**. У цьому сенсі, його Слово є його **вічними Мощами**.
- 3. Духовний Чин:** Стуса слід вшановувати як **Святого Сповідника**, бо він не просто загинув, а **свідомо обрав Голгофу** — його смерть стала фінальним, найвищим актом Сповідництва. Його іконографічний образ символізує **Свічу, що горіла в темряві**, — символ незламної надії у найтемніший час.

МАНІФЕСТ

Маніфест Сповідництва: Нескорений Голос Духу

Цей розділ є **Духовним Маніфестом** Василя Стуса — добіркою його ключових висловлювань, що стали **Свідченням** про незламну віру в гідність і правду. Це його **Заповіт** нації, що слугує основою для Громадянського Прославлення.

Про Свободу та Справжність:

"Як добре те, що смерті не боюсь я і не питаю, чи тяжкий мій хрест.
Що перед вами, судді, не клонюся в **ганебнім самолюбстві** до небес."
(Рядки поезії, що стали символом незламності та внутрішньої свободи)

Про Життя і Долю (Прийняття):

"Господи, гніву пречистого благаю — не моли.
Не дай мені озлобитись, не озлоби душі моєї вогнем.
...
Яке то щастя — **смерть твоя, як нагорода.**"
(Вірш-молитва, що демонструє духовне прийняття та перетворення страждання)

Про Поезію та Обов'язок:

"Єдине, що мене хвилює, — це **відсутність нових віршів.**
Я боюся не таборів, я боюся **замовкнути.**"
(Лист із табору. Свідчення того, що його справжнім життям і страхом була творчість, а не фізичне ув'язнення)

Про Вибір і Сумління:

"**Важливо, щоб я стояв, а не падав.**
А як упаду, то хай мене підхопить мій же власний дух."
(Ключова цитата, що підкреслює свідомий вибір позиції та особисту відповідальність)

ДУХОВНА СПАДЩИНА (ВШАНУВАННЯ)

Вірші-Молитви

Слово як Свідчення і Спілкування з Богом.

Аналіз ключових поетичних творів Стуса (наприклад, "Як добре те, що смерті не боюсь я...", "Господи, гніву пречистого...") як **прямого звернення до Бога, Совісті та Істини**.

Ці вірші є не просто літературою, а **духовними документами** його Сповідництва, що демонструють глибоку віру, прийняття долі та внутрішню свободу від страху.

Духовні Заповіти

Моральне Вчення: Життя у Світлі.

Ключові цитати з його листів до родини, друзів та публіцистики, які розкривають його **моральну філософію**.

Це його заповіти про **гідність, чесність, любов до народу** та необхідність щоденного внутрішнього стояння.

Ці тексти слугують **духовними орієнтирами** для нації.

СВІДЧЕННЯ (ЧУДЕСА ДУХОВНОГО ПРЕОБРАЖЕННЯ)

Свідчення (Чудеса Духовного Преображення)

Цей розділ документує **Духовні Чудеса** Василя Стуса, які відбуваються не всупереч, а завдяки його подвигу та нетлінній спадщині.

Це **Живі Свідчення** про його глобальний вплив на національну свідомість, що є основою для його народного прославлення.

Чудо Стійкості (Моральна Перемога):

Творчість Стуса стала кодексом моральної поведінки та духовним орієнтиром для багатьох поколінь українців.

Його життя, його "стояння", навчило народ не згинатися перед насильством, підтверджуючи, що істинна перемога — це перемога над власним страхом.

Чудо Слова (Духовне Преображення):

Поезія Стуса, писана в нелюдських умовах, має **силу преображення**.

Вона несе в собі заряд **незламної волі** та **глибокої віри**, який здатен "**врятувати**" людину від внутрішнього рабства, надихаючи на боротьбу за правду і гідність. Його вірші стали **молитвою опору**.

Чудо Натхнення (Врятована Ідентичність):

Особистий подвиг Стуса, його вибір на користь **Слова і Нації**, надихнув дисидентський рух та залишається джерелом сили для українських захисників та культурних діячів.

Це Свідчення того, як **один Дух** може стати **духовним фундаментом** для цілої нації, рятуючи її ідентичність.

СВІДЧЕННЯ НАРОДНОГО ШАНУВАННЯ

Культурний Резонанс

Приклади Вшанування:

Загальнонаціональне вшанування Василя Стуса виходить за рамки державного визнання (Герой України, Премія ім. Шевченка). Воно має **глибокий духовний вимір**, що є прямим свідченням **народного прославлення**. Стус є одним із найцитованіших поетів в українському суспільстві.

Форми Шанування:

Вшанування виявляється через присвоєння імені вулицям та навчальним закладам, створення численних музеїв, встановлення пам'ятників, а також через культурні акти — щорічні читання, фестивалі та використання його віршів як **молитов-закликів** у часи війни. Його життя слугує **моделлю морального опору**.

Висновок:

Народне вшанування Стуса є стійким, має духовний вимір і є достатньою підставою для розгляду його офіційного прославлення у чині Святого Сповідника.

КОНДАК І ТРОПАР

День вшанування: 4 вересня (День Світлого Стояння, 1985 р.)

Тип пам'яті: День Світлого Стояння

 Тропар Св. Сповіднику Василю Стусу
(глас 4)

Світлом слова Ти переміг темряву,
спалений не вогнем, а **Правдою**.
У тиші таборів Ти став **голосом народу**,
що не мовкне крізь час і страх.
Молися за нас, Свічо Непогасна,
щоб ми не зрадили **Світло**, яке Ти беріг.

 Кондак Св. Сповіднику Василю Стусу
(глас 2)

Ти стояв, коли світ упав,
і Твоя **поезія** стала хрестом Твого стояння.
Не мечем, а **Словом** Ти переміг неправду,
і тепер Твоє ім'я — **тихе сяйво свободи**.
Молися, щоб ми навчилися думати серцем
і стояти у Світлі.

"Народе мій, до тебе я ще верну..."
— Василь Стус

ІКОНОГРАФІЧНИЙ ВИСНОВОК

Художнє та богословське обґрунтування корпусу образів

Обґрунтування Образів: Представлений іконографічний корпус (чотири образи) Василя Стуса у чинах «Сповідника Слова» та «Великомученика» відповідає канонічним принципам зображення святих, чий подвиг є загальношанованим. Ікони розроблені як інструменти літургійної пам'яті та молитви. Кожен образ акцентує на різних гранях духовного подвигу: від тихої стійкості Сповідника до вогняного свідчення Мученика.

Канонічна Узгодженість: Образи не спотворюють віровчення, а відображають його у сучасних історичних реаліях. Як іконографічні прототипи використано традицію зображення Сповідників і Новомучеників ХХ століття. Наявність написів та символів підкреслює внутрішню мудрість та незламність духу постаті.

Висновок: Створений корпус образів відповідає вимогам православної іконографії для чинів Сповідника та Великомученика і рекомендований для використання у подальшому процесі Канонізації.

МОЛИТВИ ДО СВЯТОГО СПОВІДНИКА ВАСИЛЯ

Святий Сповіднику Василю, моли Бога за нас.

Молитва до Святого Сповідника Василя (особиста)

Святий Сповіднику Василю,
що горів, не згораючи, в темряві несвободи,
вчини й моє серце світильником правди.
Навчи мене мовчати, коли мовчання — гідність,
і говорити, коли слово — порятунок.
Нехай Твоє Світло буде в мені,
щоб я не зрікся Слова, навіть у тиші страху.
Амінь.

Молитва про стійкість духу

Господи Ісусе Христе,
Ти дав нам приклад у Сповіднику Василеві,
що пройшов Голгофу без ненависті,
зберігши честь, коли світ її втрачав.
Даруй і мені таку стійкість —
стояти у світлі, коли навколо темрява,
і любити, коли легше мовчати.
Через молитви Святого Василя,
укріпи моє серце в Істині.
Амінь.

МОЛИТВИ ДО СВЯТОГО СПОВІДНИКА ВАСИЛЯ

Святий Сповіднику Василю, моли Бога за нас.

Молитва про просвітлення розуму і серця

О Святий Василю, поете Слова і Світла,
що мислив серцем і чув тишу свободи,
доторкнися моїх думок і очисти їх від страху.
Дай мені мудрість бачити правду без гніву
і мужність тримати слово, навіть коли воно болить.
Нехай Твоя свічка запалить у мені
світло внутрішньої ясності.

Амінь.

Молитва вдячності

Дякую Тобі, Святий Василю,
за Твою присутність у слові,
за приклад гідності, що не потребує свідків.
Нехай кожне моє слово буде чистим,
кожна думка — вільною,
кожен день — свідченням правди,
що її Ти залишив нам.

Амінь.

ДОДАТОК: ІКОНОГРАФІЧНИЙ КОРПУС

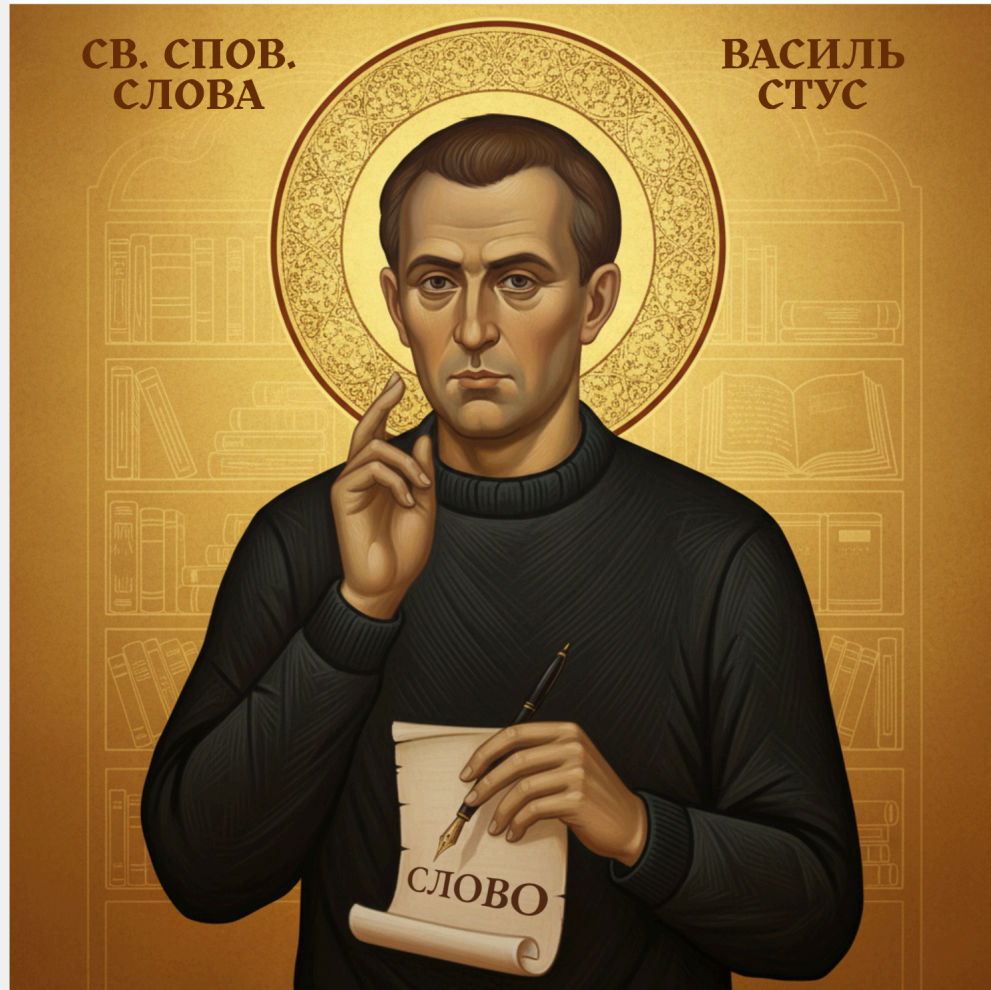

THE GRACE ICON FOUNDATION

SOFT LIGHT · OPEN HEART · TIMELESS PRESENCE

СВ. СПОВ. СЛОВА ВАСИЛЬ СТУС

ДОДАТОК: ІКОНОГРАФІЧНИЙ КОРПУС

THE GRACE ICON FOUNDATION
SOFT LIGHT · OPEN HEART · TIMELESS PRESENCE

СВ. СПОВ. СЛОВА ВАСИЛЬ СТУС

ДОДАТОК: ІКОНОГРАФІЧНИЙ КОРПУС

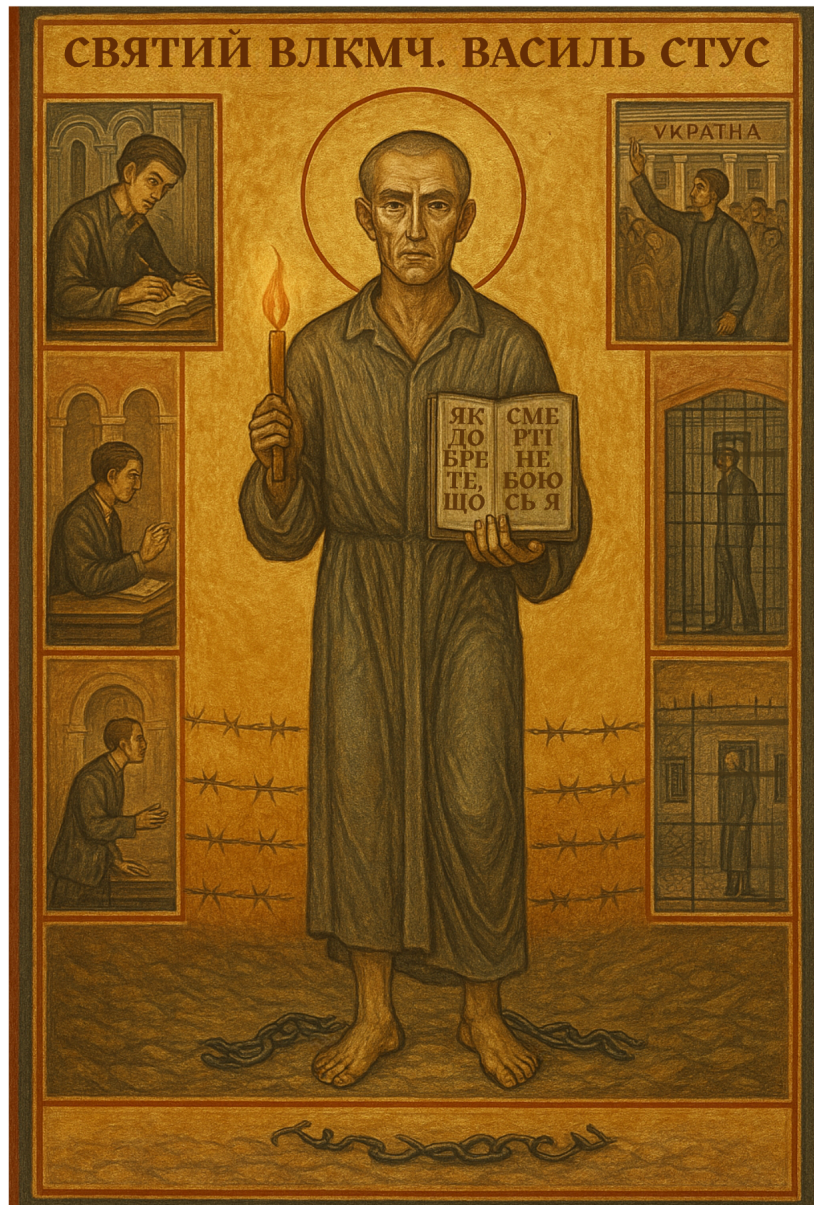

THE GRACE ICON FOUNDATION

SOFT LIGHT · OPEN HEART · TIMELESS PRESENCE

СТИЙ ВМЧ. ВАСИЛЬ СТУС

ДОДАТОК: ІКОНОГРАФІЧНИЙ КОРПУС

THE GRACE ICON FOUNDATION
SOFT LIGHT · OPEN HEART · TIMELESS PRESENCE

СВЯТИЙ ВЛКМЧ. ВАСИЛЬ СТУС